

مقاله پژوهشی: الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران

[20.1001.1.24234621.1400.11.44.14.3](https://doi.org/10.1400/11.44.14.3)

علی خزاعی^۱، محمود یقینی^۲، عباس چهاردلی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۴/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۱۵

چکیده

یکی از عناصر مؤثر بر قدرت ملی و کلید اصلی مدیریت راهبردی هر کشوری، فرهنگ و زیرساخت‌های فرهنگی آن کشور است. فرهنگ به‌مثابه «روح جامعه» شکل‌دهنده و اثرگذار بر ذهنیت و گرایش‌های افراد و جامعه و تعیین‌کننده رفتار عمومی است و از طرفی بالندگی و شکوفایی در همه ابعاد اجتماعی بدون زیرساخت فرهنگ مصلوب به‌هیچ‌وجه ممکن نیست؛ بنابراین به این جهت است که چندگانگی در شناخت مطلوبیت و عدم درک مشترک از الگوی مطلوب فرهنگی می‌تواند عوارض نامطلوبی را ایجاد نماید. هدف پژوهش حاضر طراحی الگوی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران است. این پژوهش از نظر نوع، کمی و از حیث هدف کاربردی بوده و از لحاظ جمع‌آوری اطلاعات در زمره تحقیقات پیمایشی (میدانی) جای می‌گیرد. جامعه‌ی آماری این پژوهش عبارت‌اند از ۳۰ نفر از مدیران حوزه فرهنگ و مدیریت فرهنگی، ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بوده و برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون T همبستگی و تک نمونه‌ای بهره‌گیری شده است. در پایان مقاله ضمن تدوین الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران، اولویت‌های تأثیرگذار بر این الگو به ترتیب اولویت ارائه شده است.

۱. دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی فرهنگی دانشگاه عالی دفاع ملی و نویسنده مسئول:

A_khazaea1353@yahoo.com

۲. دانشجوی دکتری مدیریت راهبردی فرهنگی دانشگاه عالی دفاع ملی.

۳. عضو هیأت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی.

کلید واژه‌ها: فرهنگ، الگو راهبردی، فرهنگ مطلوب، مؤلفه‌های الگوی فرهنگ مطلوب.

مقدمه

نظام فکری و اعتقادی هر جامعه مهم‌ترین و راهبردی‌ترین رکن شکل‌دهنده فرهنگ آن جامعه است، اما آنچه مهم است، این است که دستگاه‌های متولی فرهنگ تا چه میزان باید این نظام را در مدیریت راهبردی فرهنگ مطلوب جامعه دخیل کند. آیا متولیان فرهنگی باید به افراد اجازه دهند با سلیق و باورهای خود، خرده‌فرهنگ‌هایی را بسازند تا از مجموع آن‌ها نظام فرهنگی شکل گیرد؛ یا اینکه با کنترل دقیق، اجازه شکل‌گیری خرده‌فرهنگ‌ها را بر اساس باورهای فردی ندهند؟

دراصل تدوین و طراحی الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب پاسخگوی این پرسش خواهد بود که تحولات نظام فرهنگی و شناسایی و ارائه‌ی فرهنگ مطلوب که مهندسی فرهنگی بر اساس آن انجام می‌پذیرد در چارچوب الگوی ذکرشده محقق خواهد گردید. در حقیقت برای بازسازی و اصلاح جامعه، باید نخست به اصلاح فرهنگ جامعه پرداخت و برای تعالی و رشد فرهنگ باید «فرهنگ فرهنگ» را اصلاح کرد و اصلاح، تعالی و تحول فرهنگ در جامعه اسلامی جز با انطباق دو عنصر هسته‌ای و ریشه‌ای فرهنگ یعنی باورها و ارزش‌ها با مبانی فکری، اعتقادی و ارزش‌های اخلاقی اسلام ناب محقق نخواهد شد و این امر مستلزم تدوین الگوی دربردارنده معیارهایی است که نقش اساسی در تعیین مسیر مطلوب حرکت فرهنگی جامعه داشته باشد (ذوعلم، ۱۳۹۲: ۵۶).

در این راستا شناسایی و طراحی الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب نظام جمهوری اسلامی ایران هدف پژوهش حاضر به شمار می‌آید. اهمیت پژوهش حاضر را می‌توان در ارائه و طراحی الگوی فرهنگ مطلوب به‌منظور تحقق مهندسی فرهنگی نظام مبتنی بر فرهنگ مهندسی‌شده (مطلوب)، دانست.

در بیان ضرورت پژوهش حاضر باید گفت عدم شناسایی مؤلفه‌های فرهنگ مطلوب و عدم تدوین الگوی راهبردی آن سبب نابسامانی در مدیریت فرهنگی اجتماع و بروز موازی کاری، تداخل وظایف، درک نامناسب از مطلوبیت مدیریت فرهنگ و فرهنگی و

در نتیجه عدم تحقق اهداف و سیاست‌های فرهنگی نظام می‌گردد. سؤال این پژوهش عبارت است از: الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران کدام است؟ با توجه به موارد ذکر شده، عدم تدوین و طراحی الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب نظام به‌عنوان یک مسئله‌ی مهم و راهبردی شایان توجه و بررسی علمی قرار خواهد گرفت؛ بنابراین با توجه به تأثیرات سوء فقدان طراحی و تدوین الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب نظام در مدیریت راهبردی کشور، تدوین و طراحی الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب کشور به‌عنوان مسئله این پژوهش است که در این مقاله به آن پرداخته خواهد شد.

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

پیشینه تحقیق

طی بررسی‌های به‌عمل‌آمده در خصوص پیشینه موضوع الگوی راهبردی فرهنگی مطلوب جمهوری اسلامی ایران مشخص گردید که تاکنون پژوهشی مرتبط با این موضوع انجام نگردیده است، طرح‌های پژوهشی و مقالات فارسی و لاتین که با موضوع مرتبط هستند، به شرح زیر ارائه می‌گردد:

- بختیاری، مریم (۱۳۸۹) شناخت وضعیت موجود و مطلوب فرهنگ کشور از دید نخبگان بر اساس شاخص‌های علمی بومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
- بنیانیان، حسن (۱۳۸۶) مهندسی فرهنگی از نظر تا عمل در جامعه ایران، فصلنامه سوره مهر.

- پیروزمند، علی‌رضا (۱۳۸۵) الگوی طبقه‌بندی موضوعات در مهندسی فرهنگی کشور، شورای عالی انقلاب فرهنگی.

- روحانی، حسن (۱۳۸۵) مهندسی فرهنگی - از نظر تا عمل، مجمع تشخیص مصلحت نظام فرهنگی.

- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۵) چالش‌های برنامه‌ریزی فرهنگی در ایران مورد کاوی: برنامه‌ها و عملکرد حوزه فرهنگ در برنامه‌های پنج‌ساله توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی کشور.

- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۵) بررسی وضعیت و ارائه راهکارهای ساماندهی فعالیت‌های فرهنگی دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی دولتی.
- فرهی، علی و همکاران (۱۳۹۴) معرفی الگوی مطلوب فرهنگ سازمانی با رویکرد کیفی و ذهن‌کاوی مدیران، دانشگاه امام حسین (ع).
- فوزی، یحیی؛ بصیرنیا، غلامرضا (۱۳۸۵) مبانی دو رویکرد سلبی و ایجابی مهندسی فرهنگ در ایران پس از انقلاب اسلامی، فصلنامه علمی- پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی.
- کریمی، غلامرضا (۱۳۹۲) راهبردهای فعالیت‌های فرهنگی ایران در جهان اسلام، پژوهشکده ارتباطات فرهنگی بین‌الملل.
- محمدی، صید (۱۳۸۶) الگوی راهبردی طراحی مهندسی فرهنگی جهان اسلام، پایگاه وبلاگ‌نویسان ارزشی.

جمع‌بندی پیشنهادها

هرکدام از پیشنهادها به سهم خود قسمتی از موضوعات قابل توجه در پژوهش حاضر از قبیل برنامه‌ریزی فرهنگی، راهبردهای مطلوب فرهنگی در سازمان‌های فرهنگی و... را مدنظر قرار داده‌اند و پیشنهادهایی برای اعمال بهینه مدیریت فرهنگ مطلوب ارائه کرده‌اند که مورد توجه قرار خواهد گرفت.

در پژوهش‌های بررسی شده، برخلاف پژوهش حاضر، اکثراً به مباحث راهبردی پرداخته نشده است و بیشتر جنبه‌های عملکردی مدنظر قرار گرفته است. از طرفی در هیچ‌کدام از تحقیقات بررسی شده به نقش و محوریت فرهنگ در نظام‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی توجهی نشده و فقط نظام فرهنگی و دستگاه‌های فرهنگی مورد توجه قرار گرفته است. همچنین در پژوهش‌های فوق توجه به تدوین الگوی راهبردی مطلوب فرهنگی کشور منبث از آموزه‌های دینی نشده است.

مبانی نظری تحقیق

الگو

الگو چارچوبی مشخص و متناسب است که محدوده‌ها را برای طی نمودن مسیر انجام کار تعیین کرده و می‌تواند تمامی مراحل، مراحل اصلی، گام‌های هر مرحله و فعالیت‌ها را در خود معرفی نماید (صالح اصفهانی، ۱۳۸۷: ۱۶). کارکرد الگو عبارت است از کوشش برای ساده‌تر کردن و آسان‌تر فهماندن واقعیت از طریق تنظیم عناصر و وارد کردن نظم در آن‌ها، برای مثال می‌توان طرح منطقی روابطی را که بین برخی از عناصر یک سیستم وجود دارد، به شکل یک پیکره درآورد (توسلی، ۱۳۶۹: ۱۴۲).

فرهنگ

تعریف شورای عالی انقلاب فرهنگی از فرهنگ عبارت است از اینکه فرهنگ نظام‌واره-ای است از باورها و مفروضات اساسی، ارزش‌ها، آداب و الگوهای رفتاری ریشه‌دار و دیرپا و نمادها و مصنوعات که ادراکات، رفتار و مناسبات جامعه را جهت و شکل می‌دهد و هویت آن را می‌سازد (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۲، ماده ۱). همچنین تعریف دیگری که از فرهنگ مبتنی بر شاخص‌های اسلامی و دینی آن ارائه شده عبارت است از اینکه فرهنگ هر ملت و جامعه نظام پذیرفته و مقبول شایسته‌ها و ناشایسته‌ها یا معروف‌ها و منکرها در رفتارهای اختیاری، فردی اجتماعی و فردی درون اجتماعی است (اراکی، ۱۳۹۰).

مهندسی فرهنگ

در ترسیم الگوی فرهنگ مطلوب می‌توان گفت اصلاح فرهنگ فرهنگ همان مهندسی فرهنگ بوده که عبارت است از ترسیم نقشه‌ی محتوایی و تعیین نسبت اجزایی که کلیت فرهنگ را شکل می‌دهد؛ نقشه‌ای که ناظر به وضع موجود باشد و در عین حال گام‌های حرکت به سمت مطلوب را ترسیم نماید. در این نقشه، اجزا و لایه‌های نگرشی، ارزشی و رفتاری فرهنگ به تفصیل مورد توجه قرار گرفته و نسبت میان آن‌ها، میزان تأثیرگذاری هر یک بر تغییرات مثبت و منفی سایر اجزا و لایه‌ها در وضع موجود و مطلوب مشخص شده و شبکه تعامل آن‌ها ترسیم گردیده است (ذوعلم، ۱۳۸۶). کارکردهای سیستم مهندسی فرهنگ، پژوهش و تعیین فرهنگ آرمانی، فرهنگ موجود و فرهنگ

هدف در سطوح مختلف فرهنگ اعم از فرهنگ سازمانی، تخصصی، عمومی، ملی و جهانی و در لایه‌های مختلف فرهنگ اعم از لایه‌ی مفروضات و باورهای اساسی، ارزش‌ها، نمادها و رفتارها است (ناظمی اردکانی، ۱۳۸۵).

ساختار استنادی و نقاط مرجع در تدوین الگوی فرهنگ مطلوب

ساختار استنادی و نقاط مرجع در تدوین الگوی فرهنگ مطلوب را به شرح زیر می‌توان ترسیم نمود.

۱. قرآن، سند راهبردی حکومت جهانی اسلام: فلسفه و حکمت متعالی اسلام نسبت به همه دیدگاه‌های بشری بالاتر و حتی غیرقابل مقایسه است و قرآن کریم به‌عنوان معجزه پیامبر اکرم (ص)، یک سند راهبردی برای حکومت جهانی اسلام است که می‌تواند در تدوین مؤلفه‌های الگوی فرهنگ مطلوب مورد بررسی قرار گیرد.
۲. عترت، سند عملیاتی حکومت جهانی اسلام: طبق بررسی‌های انجام‌شده توسط مؤلفین بر روی بیش از یک‌صد هزار حدیث و روایت، پیامبر اکرم (ص) و ائمه‌ی اطهار، با روش عملی شفاف و دقیقی، محصولات فرهنگی جاودانی را به یادگار گذاشته‌اند که اگر با روش علمی، تحلیل شده و در یک چارچوب عملیاتی ارائه شود می‌تواند الگوی بسیار خوبی برای جهان اسلام باشد (علم‌داری و دیگران، ۱۳۸۶).

ضرورت‌های تدوین الگوی فرهنگ مطلوب

برای شناسایی و طراحی الگوی فرهنگ مطلوب یکی از نکات اساسی تعیین سطوح فرهنگ است؛ برای تعیین سطوح فرهنگ ضروری است که امور زیر مورد توجه قرار گیرد.

۱. در ماهیت فرهنگ بایسته و شایسته بودن که اشاره به محتوای فرهنگ دارد نباید مورد غفلت قرار گیرد.
۲. فرهنگ منحصر در رشد و شکوفایی ساحت مادی حیات نیست، بلکه هر دو نوع فعالیت در جهت رشد مادی و معنوی، انسان‌ها را شامل می‌شود؛ بنابراین نمی‌توان

جوامع بشری را که فقط در گستره حیات مادی به تکامل‌های رسیده باشند، دارای فرهنگ رشید دانست.

۳. هدف اصلی و اساسی شکوفایی و رشد فرهنگ بایستی عالی‌ترین و والاترین کمالی باشد که فرد و اجتماع را در مسیر جاذبه خود قرار دهد.

۴. چنین فرهنگی ضرورتاً دارای مبانی‌ای خواهد بود که با فطرت و ایده‌آل‌های معقول او برای حرکت به سوی آن ایده‌ها هماهنگ است (فصیحی، ۱۳۹۱).

محورهای اصلی شناسایی مؤلفه‌های فرهنگی در تدوین الگوی فرهنگ مطلوب

براساس آنچه ذکر گردید می‌توان محورهای اصلی قابل تأمل برای جمع‌آوری مؤلفه‌های فرهنگی را در تدوین الگو به شرح زیر برشمرد.

الف. سیاست: که شامل فرهنگ سیاسی (پنداشت از دولت)، گرایش‌های سیاسی (سوگیری کلی)، کنش سیاسی، مشارکت و ارزش‌های سیاسی است.

ب. فرهنگ: شامل ارزش‌ها (ارزش‌های عام اجتماعی مانند اعتماد)، ارزش‌های فردی (زندگی ایده‌آل) و ارزش‌های خانوادگی (ساخت خانواده)، هنجارها و اعتقادات که خود بخشی از این قلمروها است و شامل قلمروهای شناختی، عاطفی، عملی، فردی، جمعی، فرهنگ‌پذیری، برنامه‌ریزی شده و ناخواسته است.

ج. اقتصاد: شامل تولید، توزیع و مصرف است که می‌توان سامان‌بخشی اقتصاد فرهنگ را نیز جزئی از آن به شمار آورد.

د. اجتماع: شامل ارزش‌های عام، هنجارهای اخلاقی، ناهنجاری‌های اجتماعی است.

ه. علم: شامل ارزش علم، علم‌پذیری، توسعه‌ی علمی، تولید علم و سامان‌دهی مراکز علمی و دانشگاهی است.

و. اخلاق: شامل گرایش‌های درونی، توصیه‌های اخلاقی دینی و عمل به آن است.

ز. هنر: شامل ابعاد درک ابعاد زیبایی‌شناسانه‌ی هنری و مشروعیت آن‌ها است (اسکندری و

کارکردهای الگوی فرهنگ مطلوب

مهم‌ترین مؤلفه‌های الگوی فرهنگ مطلوب به شرح زیر در سه سطح مؤلفه‌های فرعی و تبعی احصا و تبیین شده است.

الف: کارکردهای اصلی

مهم‌ترین کارکردهای اصلی الگو عبارت‌اند از:

۱. تکامل شخصیتی و تعالی روحی و معنوی؛
۲. برنامه‌ریزی واقع‌بینانه‌تر در زمینه‌ی آموزش نظری و عملی در برنامه‌های آموزشی و پرورشی، تقویت برنامه‌های درسی و دانشگاهی و تحلیل مسائل عینی بر اساس تعالیم اخلاقی؛
۳. استقلال و هویت فرهنگی؛
۴. نظم و امنیت عمومی، انسجام و توازن فرهنگی (ناظمی اردکانی و کشاورز، ۱۳۸۶).

ب: کارکردهای فرعی الگوی فرهنگ مطلوب

- عملکرد نیروهای سیاسی و اجتماعی در زمینه‌ی مباحث فرهنگی، تدوین و توسعه برنامه‌های آموزش همگانی در جهت تقویت فرهنگ قانون‌مداری و رعایت حقوق و مسئولیت‌های متقابل افراد؛
- عدالت و امنیت قضایی برای فعالیتهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی؛
- خلاقیت‌های ادبی، هنری و ارتباطات فرهنگی؛
- دانش و معلومات تخصصی برای ارتقای زندگی اقتصادی و اجتماعی.

ج: کارکردهای تبعی الگوی فرهنگ مطلوب

- آموزش و پرورش عمومی برای زندگی اجتماعی؛
- تفریح، ورزش و گردش (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۸۶).

علاوه بر کارکردهای ذکر شده، سطح دیگری از کارکردهای فرهنگ مطلوب مبتنی بر لایه‌های فرهنگ از دیدگاه دین مبین اسلام وجود دارد که عبارت است از:

۱. اصول فرهنگ اسلامی (راهبردها)؛
۲. احکام قرآنی (مفهوم‌سازها) در تدوین الگو؛
۳. اخلاق (راهکارسازها) در تدوین الگوی فرهنگ مطلوب؛
۴. ارزش‌های فرهنگی؛
۵. آداب و الگوهای رفتاری؛
۶. نمادهای فرهنگی؛
۷. مصنوعات فرهنگی.

بر این اساس به شرحی که ذکر خواهد گردید، ابتدا به تبیین اصول فرهنگ اسلامی که از کارکردهای بنیادین الگوی فرهنگ مطلوب به شمار می‌آید پرداخته می‌شود.

۱) اصول فرهنگ اسلامی (راهبردها)

باورهای دینی مجموعه‌ی اقدامات، رفتارها، باورها و نگرش‌هایی است که در ارتباط با اصول دین، فروع دین و دیگر حیطه‌های مرتبط با مذهب عنوان می‌شود (دورکیم، ۱۳۸۳: ۸۷). اصول (باورها و مفروضات)، هسته‌ی فرهنگ را شکل می‌دهند. مفروضات بر آنچه مردم به واقعیت آن اعتقاد دارند، دلالت داشته، از این رهگذر بر ادراکات، نحوه تفکر و احساسات آن‌ها نفوذ می‌کنند. مفروضات پذیرفته شده‌اند و خارج از سطح آگاهی متداول و بیرون از سطح دسترسی ذهن خودآگاه قرار دارند (مشبکی و دیگران، ۱۳۸۰).

اصول فرهنگ اسلامی تأثیرگذار بر تدوین الگوی فرهنگ مطلوب را می‌توان این‌گونه برشمرد. الف: توحید؛ ب: معاد؛ ج: نبوت؛ د: امامت؛ ه: عدل.

همچنین باید گفت جامعه‌ی اسلامی با قانون‌گرایی و عدالت‌خواهی، ایمان خود به رسالت پیامبر اکرم (ص) را محقق می‌سازد. همان‌گونه که با فراگیری قرآن، اندیشه در آن و عمل به احکام آن وظایف خود را نسبت به این کتاب عظیم به جا می‌آورد (بصرای،

۲) احکام قرآنی (منهوم‌سازها)

همان‌گونه که ذکر گردید، فرهنگ اسلامی علاوه بر اصول و باورها، ارزش‌ها و نمادها، دربرگیرنده احکام و قوانین حقوقی، اخلاقی و شیوه‌های عملی مشخص، به شرح زیر است که با ناموس آفرینش و حق و حقیقت فطرت انسانی مطابقت دارند و آدمی را به سوی کمال سوق می‌دهند و از بایسته‌های تدوین الگوی فرهنگ مطلوب به شمار می‌آیند که به مواردی از آن‌ها اشاره می‌گردد.

- پاکیزگی (۶/مائده)، ستر و پوشش یا حجاب (۳۱/نور، ۵۹/احزاب) پرهیز از نظر حرام (۳۱-۳۰/نور)، وحدت مسلمین (۱۰۳/آل‌عمران)، اقامه نماز (۳-۲/انفال و...)، تأسیس و تعمیر مساجد (۱۰۸ و ۱۸/توبه)، روزه (۱۸۳/بقره)، زکات و خمس (۱۰۳/توبه و ...) (بصراوی، همان).

۳) اخلاق (راهکارسازها)

در تبیین راهکارسازها در تدوین الگوی فرهنگ مطلوب ابتدا بهتر است به تبیین جایگاه اخلاق پرداخته و نسبت فرهنگ و اخلاق را مشخص نماییم. نسبتی که میان فرهنگ و اخلاق برقرار است از حیث الگوی هنجارآفرین است. نظام‌های اخلاقی تصرفاتی خاص از منظومه گسترده و متنوع فرهنگ هستند. همان‌طور که زبان امری انتزاعی است، گویش‌ها و گفتارها حضور بالفعل و ملموس دارند، فرهنگ نیز امری انتزاعی است و همواره نظام‌های فرهنگی از حیث هنجارآفرینی در نظام‌های اخلاقی حضور و نمود پیدا می‌کنند (کاشی، ۱۳۸۱). اخلاق با گستره جهانی خود در غالب فرهنگ‌ها جایگاه خاص و مشترکی را به خود اختصاص داده است و شاید علاوه بر مورد تأکید بودن آن در فرهنگ اسلامی به سبب این گستره شمول نیز بتوان آن را از مؤلفه‌های بنیادین الگوی فرهنگ مطلوب به شمار آورد.

۴) ارزش‌های فرهنگی

پس از اصول و عقاید بنیادین سطح دیگری در الگوی فرهنگ مطلوب وجود دارد که همان سطح ارزش‌ها و هنجارها است. ارزش‌ها آن دسته از اصول، اهداف و

استانداردهای اجتماعی محسوب می‌شوند که با دریافت حمایت از یک فرهنگ به ارزشی ذاتی دست می‌یابند. ارزش‌ها آنچه را اعضای یک فرهنگ مراقب حفظ آن هستند نظیر عدالت و آزادی، استقلال و هویت ملی، سنت‌ها، منابع و وفاداری، تعریف می‌کنند. ارزش‌ها، مبانی شکل‌گیری قضاوت‌ها را درباره آنچه صحیح یا غلط است، سازمان می‌دهند و بر ضوابطی اخلاقی و معنوی دلالت می‌نمایند و معمولاً با عواطف، احساسات و هیجانات قوی، مورد حمایت قرار می‌گیرند (مشبکی و دیگران، همان). مؤلفه‌های ارزش‌های اسلامی در الگوی فرهنگ مطلوب عبارت‌اند از تعقل، ایمان، اخلاق، علم، عمل (همان). خلاصه‌ی مبانی‌ای که فرهنگ اسلامی برای عقاید، باورها و ارزش‌های انسانی ارائه می‌دهد عبارت‌اند از: طاغوت‌گریزی (۶۰/نساء)، کفرستیزی (۲۹/فتح و...)، اخلاص (۶۵/غافر)، پرهیز از عجب (۱۰۴-۱۰۳/کهف)، حسد (۱۰۹/بقره)، کینه و خشم و... (بصرای، همان).

۵) آداب و الگوهای رفتاری (سنت)

یکی دیگر از مؤلفه‌های الگوی فرهنگ مطلوب، آداب و الگوهای رفتاری است که مهم‌ترین زیرساخت در مهندسی فرهنگ عمومی مبتنی بر آموزه‌های اسلامی به شمار می‌آید. از میان ده‌ها الگوی نمونه و شاخص، قرآن کریم، دو تن از آنان را به گونه‌ای خاص مورد توجه و تذکر قرار داده است، یکی «ابراهیم»^(ع) و دیگری حضرت «محمد»^(ص) چه اینکه درباره این دو پیامبر، تعبیر «اسوه» را به کار گرفته است:

۱- «قد کانت لکم اسوه حسنه فی ابراهیم» (ممتحنه / ۴) برای شما سرمشق خوبی در

زندگی حضرت ابراهیم وجود داشت.

۲- لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه لمن کان یرجوا الله و الیوم الآخر و ذکر الله

کثیرا (احزاب / ۲۱) مسلماً رسول خدا برای شما سرمشق نیکویی است، برای آن‌ها که امید به رحمت خدا و روز رستاخیز دارند و خدا را بسیار یاد می‌کنند. تأمل در این آیات نشان می‌دهد که وجه امتیاز حضرت ابراهیم^(ع) و پیامبر خاتم^(ص) بر سایر انبیا این است که: این دو پیامبر در تحکیم اندیشه‌ی توحیدی و مبارزه با شرک نقشی نمایان‌تر ایفا کرده و راهی

دشوارتر را پیموده‌اند (هاشمی، ۱۳۸۶).

۶) نمادها

مؤلفه‌ی دیگر الگوی فرهنگ مطلوب نمادها و مصنوعات است که به شرح زیر مورد توجه قرار گرفته و تبیین شده است.

از نماد به عنوان خواهر همزاد عقل، الهام‌بخش و کاشف یاد شده است (شوالیه، ۱۳۸۹: ۱۸). به جرأت می‌توان گفت جنبه نمادبخشی به جامعه و نمادجویی از جامعه، در اسلام از دیگر فرهنگ‌ها قوی‌تر و برجسته‌تر است. نکته‌ی منحصر به فرد فرهنگ اسلامی در موضوع نمادبخشی‌ها، جهت‌دهی درست و اثرگذاری مثبت بر مقوله‌هایی است که ناخودآگاه بشر آن‌ها را در طول روزگار بر فرهنگ‌ها تحمیل کرده است. گستره‌ای که اسلام با معرفی اصول بی‌زمان و بی‌مکان، به فرهنگ جامعه بخشیده، به روش‌های مختلف و با درک‌ها و دریافت‌های متفاوت، اجازه بالیدن دلخواه را در مسیر هدایت او قرار داده است (طوسی، ۱۳۸۶).

مدل پویایی‌های فرهنگی هیچ فرهنگ را متشکل از فراگردهایی می‌داند که در طی آن‌ها، مصنوعات و نمادها، در متن ارزش‌ها و مفروضات ایجاد می‌شوند (هچ، ۱۹۹۷: ۲۶۲). همچنین این مدل توضیح می‌دهد که چه‌طور به‌کارگیری و تفسیر مصنوعات و نمادها، موجب حفظ و اصلاح ارزش‌ها و مفروضات می‌شود. طبیعت تعاملات دوطرفه مصنوعات، نمادها، مفروضات و ارزش‌ها به‌گونه‌ای است که تغییر در یکی از آن‌ها موجب ایجاد تغییر در بقیه می‌شود. هچ بر این باور است که رهبران باید بیش از آنچه به فراگرد تحقق می‌پردازند، دارای قدرت نمادین باشند و کمتر به کنترل تفاسیر دست بزنند (پورعزت، ۱۳۸۲).

انواع نمادها

۱. مکان‌ها، زمان‌ها، مناسبت‌ها، رنگ‌ها و اعداد.

برخی دیگر از نمادها عبارت‌اند از:

نمادهای آیینی: از جمله نماز، روزه، آیین حج، زیارت اماکن متبرکه، دعاها، اعیاد،

عزاداری‌ها به‌ویژه مراسم محرم و...

نمادهای حمایتی: چون زکات، خمس، انفاق، وقف، صدقه، نفقه، نذر، قربانی و کفارات

و...

۷) مصنوعات فرهنگی

مصنوعات بقایای قابل رؤیت، قابل لمس و قابل شنیدن و رفتارهای مبتنی بر مفروضات، باورها، ارزش‌ها و هنجارهای فرهنگی محسوب می‌شوند (مشبکی و دیگران، همان). در سطح بیرونی، مصنوعات یا دست ساخته‌ها قرار دارد که شامل تمامی پدیده‌هایی می‌شود که دیده یا شنیده و احساس می‌شوند. مهم‌ترین نکته در خصوص این سطح فرهنگ، این است که مشاهده‌ی آن آسان و کشف رمز آن بسیار مشکل است (شاین، ۱۳۸۳).

مصادیق مصنوعات فرهنگی

عناوین زیر از مصادیق مصنوعات فرهنگی به شمار می‌رود: رسانه‌های مجازی، کتاب، فیلم، موسیقی، مصادیق هنری از جمله نقاشی و خوش‌نویسی، طراحی، مطبوعات، رادیو، تلویزیون، معماری، اسباب‌بازی‌ها، فرش‌ها و صنایع دستی، لباس‌ها، کاشی‌کاری‌ها، معرق‌کاری، منبت و سایر صنایع و هنرهای وابسته، مجسمه‌سازی، سفال‌گری، شیشه‌گری، موسیقی، هنرهای نمایشی و... دانسته‌اند که مؤید ارزش‌ها و مفروضات اساسی صاحبان یک فرهنگ به شمار می‌آیند.

در اینجا در خصوص مصنوعات فرهنگی باید گفت صنایع فرهنگی باید به گونه‌ای باشد که اهداف فرهنگی جامعه و نیازهای انسان‌ها را به‌طور جامع و همه‌جانبه تأمین کند. نکته‌ی بعدی این است که براساس فرهنگ و ارزش‌های اسلامی ما، محصول و مصنوع فرهنگی، باید با ارزش‌های فرهنگی ما کاملاً سازگار باشد (ناظمی اردکانی، ۱۳۸۸).

ارزیابی مؤلفه‌های الگوی فرهنگ مطلوب

مؤلفه‌های الگوی فرهنگ مطلوب را در سه سطح به شرح زیر می‌توان ارزیابی نمود.
الف) سطح خرد: ارزیابی بهره‌وری فرهنگی: در این سطح ارزیابی براساس آمار تعداد سینماها، کتابخانه‌ها، نشریات، مساجد، هیأت‌ها، تکایا، پارک‌ها، اینترنت و... صورت می‌گیرد.

ب) **سطح کلان:** ارزیابی توازن و تعادل فرهنگی (تعادل موضوعی): در این سطح هم ارزیابی توازن و تعادل فرهنگی جامعه (تعادل موضوعی) با گزینه‌های متعددی صورت می‌گیرد. از جمله مواردی که در این سطح بایستی مورد دقت قرار گیرد عبارت‌اند از: تخصیص فرهنگ در بین مناطق مختلف، مبحث قومیت‌ها، مذاهب، چگونگی ارزیابی مدیریت فرهنگی جامعه و ...

ج) **مزیت رقابتی فرهنگ و قدرت غلبه و نفوذ بر فرهنگ‌های رقیب:** آنچه در این سطح باید انجام پذیرد، عبارت‌اند از: صیانت فرهنگ در مقابل فرهنگ مقابل، رشد درونی فرهنگ، غلبه و تأثیرگذاری بر دیگر فرهنگ‌ها (شورای عالی انقلاب فرهنگی، همان).

روش‌شناسی تحقیق

این تحقیق از حیث نوع، کمی و از حیث هدف کاربردی است؛ چراکه سعی می‌شود نتایج حاصل از آن مورد استفاده‌ی ساختارها و سازمان‌های فرهنگی قرار گرفته معیار تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری فرهنگی باشد. روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق، کتابخانه‌ای و میدانی است؛ چراکه در تحقیق سعی می‌شود با اتکا به مطالعات کتابخانه‌ای مبانی اولیه طراحی الگو شناسایی گردد و سپس در مصاحبه با خبرگان از طریق پرسشنامه محقق ساخته وضعیت موجود و مطلوب مورد شناسایی قرار گرفته سپس براساس تحلیل شکاف اولویت‌ها مشخص گردد.

جامعه‌ی آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه‌ی آماری این پژوهش مدیران، خبرگان و دست‌اندرکاران حوزه فرهنگ و مدیریت فرهنگی و نمونه‌ی آماری این تحقیق ۳۰ نفر از مدیران و خبرگان آگاه به موضوع و حداقل دارای مدرک کارشناسی ارشد بوده‌اند که به روش غیر تصادفی (ازپیش تعیین شده) نخبگان انتخاب شده‌اند. برای گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری اطلاعات و تعیین شاخص‌های روان‌سنجی آن: ابزار گرد

آوری اطلاعات را فیش و پرسشنامه محقق ساخته تشکیل داده و برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از ضریب آلفای کرونباخ (در نمونه ۳۰ تایی) استفاده شده که میزان آن ۰/۹۸ بوده و بیانگر قابلیت اعتماد و پایایی بسیار بالای پرسشنامه است و جهت تعیین روایی پرسش‌نامه از ضریب لاشه استفاده گردیده است.

یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

این بخش از پژوهش به تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از پژوهش اختصاص دارد که با استفاده از نرم‌افزار Spss و آزمون‌های مربوطه استفاده شده است. در این تحقیق برای تحلیل داده‌ها از آزمون پارامتری مشاهدات زوجی (آزمون T) استفاده شده است؛ آمار پاسخ سؤال‌های مربوط به وضع موجود سیاست‌ها، برنامه‌ها، نوع و ویژگی‌های مدیریتی و... و وضع مطلوب که در جدول شماره (۳) آمده است نشان می‌دهد که اعضای نمونه در مورد وضعیت موجود گویه‌ها به گزینه‌های زیاد و خیلی زیاد گرایش دارند، در حالی که در مورد وضعیت مطلوب مسائل و موضوعات حوزه فرهنگ بیشتر به گزینه‌ی خیلی زیاد گرایش دارند. شاخص‌های مرکزی مانند نما و میانگین نیز این نتیجه‌گیری را تأیید می‌کنند.

جدول شماره (۱) درصد پاسخ‌دهی به گویه‌ها، محققین، ۱۳۹۶

ردیف	گویه‌ها	درصد فراوانی	
		بله	خیر
۱	برخوردار ساختن جامعه از تکامل شخصیتی و تعالی روحی و معنوی	۱۰۰	۰
۲	ایجاد تعامل گسترده نظام فرهنگی کشور با نظام‌های، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی	۱۰۰	۰
۳	نهادینه‌سازی ارزش‌های انقلاب اسلامی	۱۰۰	۰
۴	گسترش بخشی خلاقیت‌های ادبی، هنری و ارتباطات فرهنگی	۱۰۰	۰
۵	نهادینه‌سازی ارزش‌های قرآنی	۱۰۰	۰
۶	نظام‌مندسازی تفریح، ورزش و گردش	۱۰۰	۰
۷	عمق‌بخشی به باورها و مفروضات اساسی (اصول دین)	۱۰۰	۰
۸	نهادینه‌سازی آداب و الگوهای رفتاری معنوی	۱۰۰	۰

ردیف	گویه‌ها	درصد فراوانی	
		بله	خیر
۹	نظام‌مندسازی مصنوعات فرهنگی (رسانه‌ها، کتاب‌ها، فیلم، موسیقی، مصادیق هنری، صنایع دستی و...) و اقتصاد فرهنگ	۱۰۰	۰
۱۰	اجرای احکام قرآنی (مفهوم سازها) (نماز، خمس، روزه، جهاد، خمس و زکات، امر به معروف و نهی از منکر و...)	۱۰۰	۰
۱۱	توسعه اخلاقی (اخوت، اعتماد، تهذیب نفس، صداقت...)	۱۰۰	۰
۱۲	برخورداری از نظام تعلیم و تربیت برای تربیت نیروی انسانی متخصص عرصه فرهنگ	۱۰۰	۰
۱۳	نظام‌مندسازی و عمق‌بخشی به نمادهای فرهنگی (مکانی، زمانی، رنگ‌ها، اعداد، عبادی، آیینی و...)	۱۰۰	۰
۱۴	تعیین فرهنگ آرمانی	۱۰۰	۰
۱۵	دستیابی به نظریه‌ی ملی فرهنگ	۱۰۰	۰
۱۶	برقراری ارتباط بین برنامه‌ها، اهداف و چشم‌انداز کشور در حوزه‌ی فرهنگ و رصد مداوم آن	۱۰۰	۰
۱۷	برخورداری از نظام پایش مناسب برای بررسی درجه انحراف از اهداف فرهنگی	۱۰۰	۰
۱۸	نهادینه شدن فرهنگ عقلانیت، معنویت، عدالت و شایسته‌محوری در نظام‌های قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی	۱۰۰	۰
۱۹	تلاش در جهت استقلال و هویت فرهنگی	۱۰۰	۰
۲۰	تحقق نظم و امنیت عمومی و انسجام و توازن فرهنگی	۱۰۰	۰
۲۱	هدم‌سازی عملکرد نیروهای سیاسی و اجتماعی در زمینه‌ی مباحث فرهنگی	۱۰۰	۰
۲۲	برقراری عدالت و امنیت قضایی برای فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۱۰۰	۰
۲۳	توسعه دانش و معلومات تخصصی برای ارتقای زندگی اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی	۱۰۰	۰
۲۴	ارزیابی بهره‌وری فرهنگی	۱۰۰	۰
۲۵	ارزیابی توازن و تعادل فرهنگی (تعادل موضوعی)	۱۰۰	۰
۲۶	افزایش مزیت رقابتی فرهنگ و قدرت غلبه و نفوذ بر فرهنگ‌های رقیب	۱۰۰	۰
۲۷	تولید علم و سامان‌دهی نهادهای علمی	۱۰۰	۰

طبق جدول شماره (۱)، ۱۰۰ درصد آزمودنی‌ها گویه انتخاب‌شده برای الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب را ضروری دانسته‌اند. از این رو از نظر آزمودنی‌ها گویه‌های انتخابی روایی

لازم را دارا می‌باشند. ضریب آلفای کرونباخ بررسی وضعیت موجود و مطلوب هر دو ۰/۹۸ به دست آمد که نشان از پایایی بالای آزمون دارد.

در جدول زیر (جدول شماره ۲) اطلاعات توصیفی وضعیت موجود الگوی فرهنگ مطلوب ارائه می‌گردد.

جدول شماره (۲)، اطلاعات توصیفی وضعیت موجود الگوی فرهنگ مطلوب

انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	کویه‌ها
۱/۰۵	۳/۹۶	۳۰	۱
۱/۲۴	۳/۹۶	۳۰	۲
۰/۸۸	۳/۸۸	۳۰	۳
۰/۷۶	۴	۳۰	۴
۱/۱۵	۳/۹۲	۳۰	۵
۱/۰۴	۳/۸۰	۳۰	۶
۱/۱۷	۳/۸۴	۳۰	۷
۱/۱۶	۳/۷۶	۳۰	۸
۱/۲۱	۳/۸۴	۳۰	۹
۰/۹۵	۴/۰۸	۳۰	۱۰
۱/۱۵	۳/۹۲	۳۰	۱۱
۱/۰۶	۳/۸۴	۳۰	۱۲
۱/۲۰	۴/۰۴	۳۰	۱۳
۱/۲۹	۳/۸۰	۳۰	۱۴
۱/۳۶	۳/۷۲	۳۰	۱۵
۱/۲۰	۴/۰۴	۳۰	۱۶
۱/۳۳	۳/۸۸	۳۰	۱۷
۱/۳۱	۳/۶۴	۳۰	۱۸
۱/۲۰	۳/۹۶	۳۰	۱۹
۱/۰۹	۴/۱۲	۳۰	۲۰
۱/۲۴	۴/۰۴	۳۰	۲۱
۱/۱۷	۴/۰۴	۳۰	۲۲
۱/۲۶	۳/۸۸	۳۰	۲۳
۱/۳۸	۳/۶۴	۳۰	۲۴
۱/۴۱	۳/۸۰	۳۰	۲۵
۱/۳۳	۳/۷۲	۳۰	۲۶
۱/۲۵	۳/۶۰	۳۰	۲۷

برای مقایسه وضعیت موجود و مطلوب الگوی فرهنگ مطلوب نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد که نتایج در زیر گزارش شده است.

آمار پاسخ سؤال‌های مربوط به وضع موجود و وضع مطلوب در به‌کارگیری الگوی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد، اعضای نمونه در مورد وضعیت موجود به گزینه‌های ۴، ۵ گرایش دارند، در حالی که در مورد وضعیت مطلوب به گزینه ۵ گرایش دارند. شاخص‌های مرکزی مانند نما و میانگین نیز این نتیجه‌گیری را تأیید می‌کنند. در ادامه در جدول ذیل، جدول شماره (۳)، نتایج آزمون t تک نمونه‌ای وضعیت موجود و مطلوب الگوی فرهنگ مطلوب ارائه می‌گردد.

جدول شماره (۳)، نتایج آزمون t تک نمونه‌ای وضعیت موجود و وضعیت مطلوب الگوی فرهنگ مطلوب

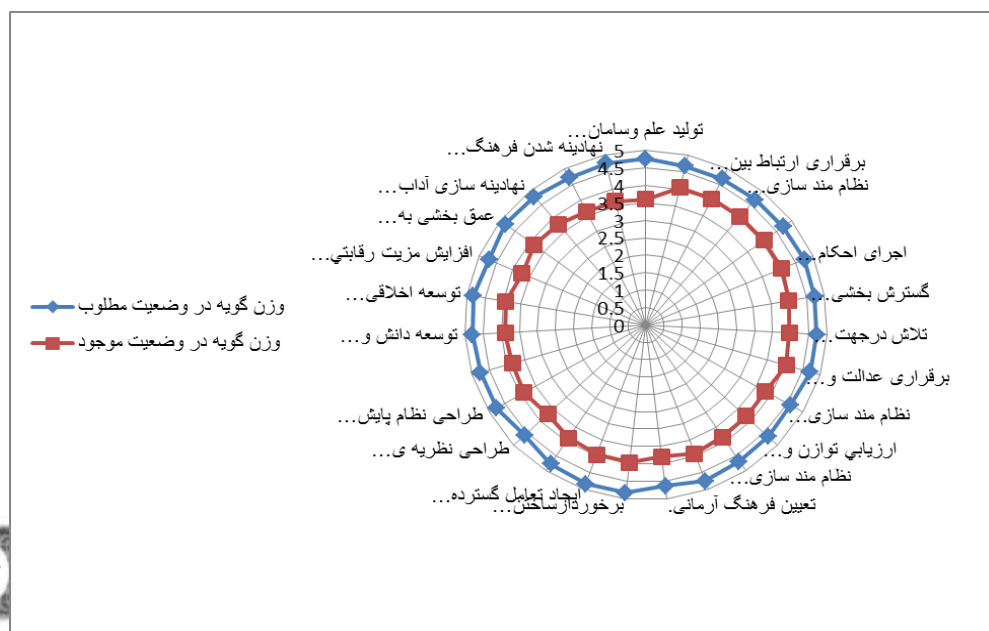
Test Valu=3					درجه اطمینان ۹۰٪	
گویه‌ها	مقدار T	درجه آزادی	سطح معناداری (Sig)	اختلاف میانگین	حد پایین	حد بالا
۱	۴/۵۲	۲۴	۰/۰۰۰	۰/۹۶	۰/۵۲	۱/۳۹
۲	۳/۸۶	۲۴	۰/۰۰۱	۰/۹۶	۰/۴۴	۱/۴۷
۳	۴/۹۹	۲۴	۰/۰۰۰	۰/۸۸	۰/۵۱	۱/۲۴
۴	۶/۵۴	۲۴	۰/۰۰۰	۱	۰/۶۸	۱/۳۱
۵	۳/۹۹	۲۴	۰/۰۰۱	۰/۹۲	۰/۴۴	۱/۳۹
۶	۳/۸۴	۲۴	۰/۰۰۱	۰/۸	۰/۳۷	۱/۲۲
۷	۳/۵۶	۲۴	۰/۰۰۲	۰/۸۴	۰/۳۵	۱/۳۲
۸	۳/۲۶	۲۴	۰/۰۰۳	۰/۷۶	۰/۲۷	۱/۲۴
۹	۳/۴۶	۲۴	۰/۰۰۲	۰/۸۴	۰/۳۳	۱/۳۴
۱۰	۵/۶۶	۲۴	۰/۰۰۰	۱/۰۸	۰/۶۸	۱/۴۷
۱۱	۳/۹۹	۲۴	۰/۰۰۱	۰/۹۲	۰/۴۴	۱/۳۹
۱۲	۳/۹۳	۲۴	۰/۰۰۱	۰/۸۴	۰/۳۹	۱/۲۸
۱۳	۴/۳۰	۲۴	۰/۰۰۰	۱/۰۴	۰/۵۴	۱/۵۳
۱۴	۳/۰۹	۲۴	۰/۰۰۵	۰/۸۰	۰/۲۶	۱/۳۳
۱۵	۲/۶۲	۲۴	۰/۰۱	۰/۷۲	۰/۱۵	۱/۲۸
۱۶	۴/۳۰	۲۴	۰/۰۰۰	۱/۰۴	۰/۵۴	۱/۵۳
۱۷	۳/۳۰	۲۴	۰/۰۰۳	۰/۸۸	۰/۳۲	۱/۴۳
۱۸	۲/۴۲	۲۴	۰/۰۲۳	۰/۶۴	۰/۰۹	۱/۱۸
۱۹	۳/۹۷	۲۴	۰/۰۰۱	۰/۹۶	۰/۴۶	۱/۴۵
۲۰	۵/۱۲	۲۴	۰/۰۰۰	۱/۱۲	۰/۶۶	۱/۵۷
۲۱	۴/۱۹	۲۴	۰/۰۰۰	۱/۰۴	۰/۵۲	۱/۵۵
۲۲	۴/۴۳	۲۴	۰/۰۰۰	۱/۰۴	۰/۵۵	۱/۵۲
۲۳	۳/۴۶	۲۴	۰/۰۰۲	۰/۸۸	۰/۳۵	۱/۴۲
۲۴	۲/۳۱	۲۴	۰/۰۲۹	۰/۶۴	۰/۰۷	۱/۲۱
۲۵	۲/۸۲	۲۴	۰/۰۰۹	۰/۸۰	۰/۲۱	۱/۳۸

۲۶	۲/۶۸	۲۴	۰/۰۱۳	۰/۷۲	۰/۱۶	۱/۲۷
۲۷	۲/۳۴	۲۴	۰/۰۲۵	۰/۶۰	۰/۰۸	۱/۱۱

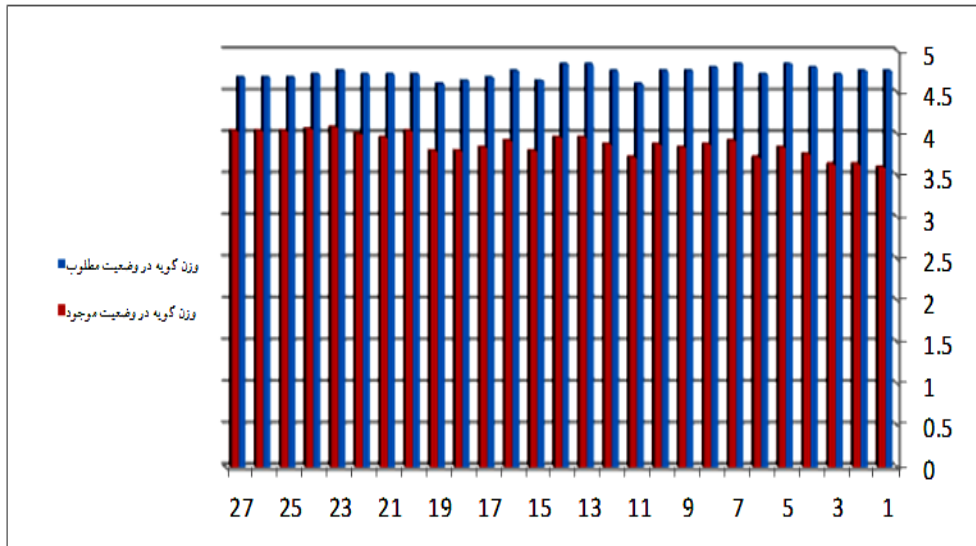
برای بررسی (مطلوب یا نامطلوب بودن) گویه‌ها از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج جدول (۲) نشان داد که سطح معناداری تمام گویه‌ها از (۰,۰۵) کمتر است و میانگین‌های وضعیت موجود در جدول (۴) نیز نشان می‌دهد همه گویه‌ها در وضعیت مطلوب قرار دارند (میانگین‌ها از عدد ۳ بیشتر هستند). پس از تعیین میانگین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌ها در تدوین الگوی فرهنگ مطلوب به تحلیل شکاف دو وضعیت ذکرشده به شرح جدول ذیل (جدول شماره ۴) پرداخته شده است.

ردیف	گویه	شکاف	وزن گویه در وضعیت مطلوب	وزن گویه در وضعیت موجود
۱	تولید علم و سامان‌دهی نهادهای علمی	۱/۱۶	۴/۷۶	۳/۶۰
۲	نهادینه شدن فرهنگ عقلانیت، معنویت، عدالت و شایسته‌محوری در نظام‌های قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی	۱/۱۲	۴/۷۶	۳/۶۴
۳	ارزیابی بهره‌وری فرهنگی	۱/۰۸	۴/۷۲	۳/۶۴
۴	نهادینه‌سازی آداب و الگوهای رفتاری معنوی	۱/۰۴	۴/۸۰	۳/۷۶
۵	عمق‌بخشی به باورها و مفروضات اساسی (اصول دین)	۱	۴/۸۴	۳/۸۴
۶	افزایش مزیت رقابتی فرهنگ و قدرت غلبه و نفوذ بر فرهنگ‌های رقیب	۱	۴/۷۲	۳/۷۲
۷	توسعه اخلاقی (اخوت، اعتماد، تهذیب نفس، صداقت...)	۰/۹۲	۴/۸۴	۳/۹۲
۸	توسعه دانش و معلومات تخصصی برای ارتقای زندگی اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی	۰/۹۲	۴/۸۰	۳/۸۸
۹	برخورداری از نظام تعلیم و تربیت برای تربیت نیروی انسانی متخصص عرصه فرهنگ	۰/۹۲	۴/۷۶	۳/۸۴
۱۰	طراحی نظام پایش مناسب برای بررسی درجه انحراف از اهداف فرهنگی	۰/۸۸	۴/۷۶	۳/۸۸
۱۱	طراحی نظریه‌ی ملی فرهنگ	۰/۸۸	۴/۶۰	۳/۷۲
۱۲	نهادینه‌سازی ارزش‌های انقلاب اسلامی	۰/۸۸	۴/۷۶	۳/۸۸
۱۳	ایجاد تعامل گسترده نظام فرهنگی کشور با نظام‌های، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی	۰/۸۸	۴/۸۴	۳/۹۶
۱۴	برخوردار ساختن جامعه از تکامل شخصیتی و تعالی روحی و معنوی	۰/۸۸	۴/۸۴	۳/۹۶
۱۵	تعیین فرهنگ آرمانی	۰/۸۴	۴/۶۴	۳/۸۰
۱۶	نهادینه‌سازی ارزش‌های قرآنی	۰/۸۴	۴/۷۶	۳/۹۲

ردیف	گویه	شکاف	وزن گویه در وضعیت مطلوب	وزن گویه در وضعیت موجود
۱۷	نظام‌مندسازی مصنوعات فرهنگی (رسانه‌ها، کتاب‌ها، فیلم، موسیقی، مصادیق هنری، صنایع دستی و...) و اقتصاد فرهنگ	۰/۸۴	۴/۶۸	۳/۸۴
۱۸	ارزیابی توازن و تعادل فرهنگی (تعادل موضوعی)	۰/۸۴	۴/۶۴	۳/۸۰
۱۹	نظام‌مندسازی تفریح، ورزش و گردش	۰/۸۰	۴/۶۰	۳/۸۰
۲۰	برقراری عدالت و امنیت قضایی برای فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی	۰/۷۶	۴/۸۰	۴/۰۴
۲۱	تلاش در جهت استقلال و هویت فرهنگی	۰/۷۶	۴/۷۲	۳/۹۶
۲۲	گسترش بخشی خلاقیت‌های ادبی، هنری و ارتباطات فرهنگی.	۰/۷۲	۴/۷۲	۴
۲۳	اجرای احکام قرآنی (مفهوم سازها). (نماز، خمس، روزه، جهاد، خمس و زکات، امر به معروف و نهی از منکر و...)	۰/۶۸	۴/۷۶	۴/۰۸
۲۴	هدف‌مندسازی عملکرد نیروهای سیاسی و اجتماعی در زمینه‌ی مباحث فرهنگی	۰/۶۸	۴/۷۲	۴/۰۴
۲۵	نظام‌مندسازی و عمق‌بخشی به نمادهای فرهنگی (مکانی، زمانی، رنگ‌ها، اعداد، عبادی، آیینی و...)	۰/۶۴	۴/۶۸	۴/۰۴
۲۶	برقراری ارتباط بین برنامه‌ها، اهداف و چشم‌انداز کشور در حوزه‌ی فرهنگ و رصد مداوم آن	۰/۶۴	۴/۶۸	۴/۰۴
۲۷	تحقق نظم و امنیت عمومی و انسجام و توازن فرهنگی	۰/۵۶	۴/۶۸	۴/۱۲

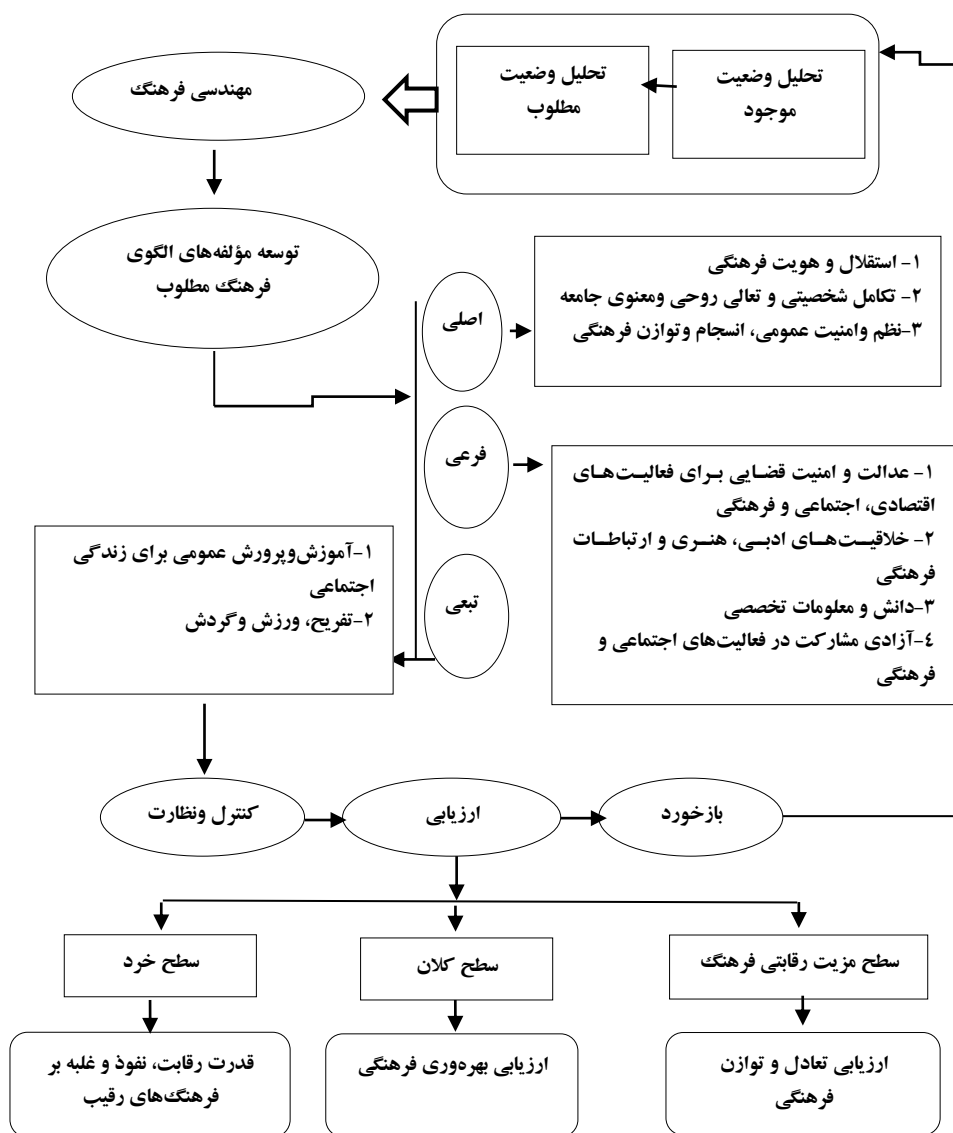


نمودار شماره (۱) تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌ها



نمودار شماره (۲) تحلیل شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب گویه‌ها

با توجه به نتایج و داده‌های کمی تحقیق و نتایج حاصل شده از مبانی نظری تحقیق و پس از تحلیل شکاف وضعیت موجود و مطلوب، الگوی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران به شکل زیر طراحی و ارائه گردیده است.



الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران، محققین، ۱۳۹۷

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

هدف اصلی این پژوهش ارائه‌ی الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب نظام جمهوری اسلامی ایران است؛ چراکه بررسی مطالعات پیشین بیانگر آن است که الگویی تحت این عنوان به‌صورت خاص و با در نظر گرفتن ملاحظات مربوطه تاکنون طراحی نگردیده است. نتایج این تحقیق براساس داده‌های جداول شماره (۴ و ۳، ۲) و اولویت‌بندی پاسخ‌ها براساس تحلیل شکاف ایجادشده بیانگر آن است که به ترتیب اولویت گویه‌ها از رتبه‌بندی (۱۸، ۲۷، ۸، ۲۴، ۲۶، ۷، ۲۳، ۱۱، ۱۲، ۲، ۱، ۹، ۱۴، ۲۵، ۵، ۶، ۲۲، ۱۹، ۴، ۱۰، ۱۳، ۲۱، ۱۶، ۲۰) برخوردار هستند و نخستین مؤلفه‌های اولویت‌دار در تدوین الگوی مربوطه «تولید علم و سامان‌دهی نهادهای علمی» و دومین اولویت «نهادینه شدن فرهنگ عقلانیت، معنویت، عدالت و شایسته‌محوری در نظام‌های قانون‌گذاری، اجرایی و قضایی» است که این اولویت‌ها براساس تحلیل شکاف ذکرشده در جدول شماره (۴) و نمودارهای (۱ و ۲) به‌طور کامل نشان داده است؛ بنابراین با تحلیل راهبردی وضع موجود و مطلوب محیط فرهنگی کشور در پایان مقاله ضمن تدوین الگوی راهبردی فرهنگ مطلوب جمهوری اسلامی ایران، اولویت‌های تأثیرگذار بر این الگو به ترتیب اولویت ارائه گردید.

در پایان توصیه می‌گردد پیشنهادهای پژوهش به ترتیب براساس اولویت‌های احصاشده در جدول شماره (۴) طبق بزرگی درجه شکاف طبقه‌بندی‌شده که به ترتیب، تولید علم و سامان‌دهی نهادهای علمی نخستین پیشنهاد و تحقق نظم و امنیت عمومی و انسجام و توازن فرهنگی به‌عنوان آخرین پیشنهاد در ردیف انتهایی براساس جدول ذکرشده ارائه می‌گردد. همچنین برای رفع معضلات فرهنگی در حوزه سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت فرهنگی اجرای الگوی ذکرشده در انتهای پژوهش که نتیجه‌ی مطالعات کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی این پژوهش است در دستور کار قرار گیرد.

فهرست منابع و مآخذ

الف. منابع فارسی

- قرآن کریم.
- اراکی، محسن (۱۳۹۰)، «مبانی نظری نظام‌سازی اسلامی چیست»، پایگاه تحلیلی تبیینی برهان.
- بصراوی، فرشته (۱۳۸۵)، «تبیین شاخص‌های فرهنگی در اسلام»، مسجد دانشگاه، شماره ۵، صص ۴۳-۲۰.
- پورعزت، علی اصغر (۱۳۸۲)، «ضرورت توسعه فرهنگ عدالت‌پذیر برای نیل به جامعه عدل موعود» انتظار موعود، شماره ۱۰.
- توسلی، غلام‌عباس (۱۳۶۶)، نظریه‌های جامعه‌شناسی، تهران، سمت.
- دورکیم، امیل (۱۳۸۳)، صور ابتدایی حیات دینی، ترجمه باقر پرهام، تهران، نشر مرکز.
- ذوعلم، علی (۱۳۸۶)، مهندسی فرهنگ اصول و فرآیند، زمانه، شماره ۵۸.
- ذوعلم، علی (۱۳۹۲)، فرهنگ معیار از منظر قرآن کریم، تهران، سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- شاین، ادگار (۱۳۸۲)، مدیریت فرهنگ سازمانی و رهبری، ترجمه برزو فرهی بوزنجانی، تهران، سیما جوان.
- سوالیه، ژان ژاک (۱۳۸۹)، فرهنگ نمادها، مترجم سودابه فضایی، تهران، جیحون.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۶)، «چگونگی تبیین مؤلفه‌های اصلی فرهنگ» پایگاه اطلاع‌رسانی شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۲)، نقشه مهندسی فرهنگی کشور.
- طوسی، محسن (۱۳۸۶)، تفسیر نمادهای دینی، قم، پژوهش‌های اسلامی صداوسیما.
- صالح اصفهانی، محمد (۱۳۸۷)، «الگوی مدیریت راهبردی نیروهای مسلح» رساله دکتری مدیریت راهبردی، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- علمداری، شهرام، ادیب، مصطفی (تیسر و مرداد ۱۳۸۶)، «مهندسی نظام آموزشی بخشی از مهندسی فرهنگی» مهندسی فرهنگی، شماره ۱۰ و ۱۱.
- فرهی بوزنجانی، برزو و اسکندری، مجتبی (۱۳۸۴)، بررسی فرآیند فعالیت‌های کارشناسی و پژوهشی دبیرخانه شورای فرهنگ عمومی و پیشنهاد راهکارهای اصلاحی، تهران، شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- فصیحی، سید حسین (۱۳۹۱)، «مبانی و اصول شکوفایی فرهنگی از نظر اسلام» پگاه اندیشه، شماره ۶ و ۷.

- کاشی، غلامرضا (۱۳۸۱)، اخلاق و برنامه‌ریزی فرهنگی، فرهنگ عمومی، شماره ۳۳.
- مشبکی، اصغر و پورعزت، علی‌اصغر (۱۳۸۰)، مدیریت فرهنگ جامعه، فصلنامه سخن، شماره ۸.
- ناظمی اردکانی، مهدی (۱۳۸۸)، صنایع فرهنگی و الزامات آن، کتاب ماه علوم اجتماعی، شماره ۲۳.
- هاشمی، سید حسین (۱۳۸۶)، قرآن و شاخصه‌های اخلاق نبوی، نشریه پژوهش‌های قرآنی، شماره ۴۶.
- هچ، ماری، ان ال، کانلیف (۱۳۸۹)، نظریه سازمان، دانایی فرد، حسن، تهران، مهربان نشر.